

Dětské zážitky jako odraz a obraz doby

Přesuny z postele takřka rovnou do auta a do školy, pak zase do auta a k počítači, pro zpestření sem tam (autem) do obchodu, do kroužku, k babičce nebo na "nudný rodinný výlet", to není nic, co by dovolilo dětem dost dobře vnímat přirozený rytmus dne, roku a života vůbec, cítit sepětí s realitou a spoluzodpovědnost za to, co se děje kolem. Ještě nedávno bylo samozřejmostí slavit tradiční svátky, hrát si venku, sportovat a poznávat opravdový svět, nejen ten virtuální, ale změnilo se to. Svě kouzlo má jistě i dnešní dětství, jednou bude předmětem nostalgických vzpomínek - a to je docela zvláštní pomyslení. Jak by to mohlo vypadat, napovídá tak trochu například písnička **Jana Pokorného-Pokáče** (nar. 1990) "Vymáčený entry". A je půvabná, ne že ne.

Skoro nic se, kupodivu, o počítačích a mobilech nepíše v nedávno vydaných vzpomínkách **Marie Doležalové** (nar. 1987). A roční doby mají v její knížce „Jeden kopeček šmoulový“ (2018) ještě své barvy, vůně a chutě. Líčí se tu život v „devadesátkách“, kdy se pozoruhodně prolínaly tendence z doby před rokem 1989 a po něm. Malá Maruška uměla celé hodiny skákat panáka nebo gumu (pokud tyhle hry neznáte, můžete se podívat např. [zde](#)), honit se kolem domu a naplno vnímat atmosféru domova i přírody, zrovna tak na druhou stranu některé dny proležela celé u televize nebo hrála Tetris. Dohlížela jak na pejska, tak na tamagoči, přemýšlela intenzivně o životě a o lidských povahách, ale i o neodolatelně přitažlivých hračkách nabízených před pohádkami televizní reklamou. V knížce o tom všem vypráví chvíli s nostalgií (takovou tou zdravou, s láskou a vděkem), chvíli rozpustile, dlouze i krátce, podle potřeby. Bylo jí vlastní stát se dobrosrdečnou Sašou v sérii Comeback i suverénní Ivicí salónu ve Star Dance, umí se otevřeně bavit s reportérkou o svém soukromí a nejspíš by si poradila i s nápojem bulváru, protože měla a má dobré zázemí, silnější než nástrahy kladené konzumním životem. Její knížka tedy působí dojmem, že při dobré vůli se do života vejde od všeho něco a dokonce se to i příznivě poskládá.

Pěkně to vystihují, mimo jiné, takhle slova: *"... Dodneška si pamatuju ten romantický pocit slunečného podzimu, kdy jde člověk od ohniště celý nasáklý čmoudem, nové tenisky má zasviněné od bahna, protože se smeknul u potoka, a i když je malý, ví, že podzim už nebude trvat dlouho, je mu smutno, a přesto že je mu devět let, připadá si už nesmírně starý a moudrý. Jako by koloběh léta, podzimu a po něm přicházející zimy zažil už stokrát..."* Následuje vyprávění o dobrodružstvích na sněhu a ledu, stejně tak radostné je vyprávění o Velikonocích nebo o prosluněných prázdninách, kniha je zalidněna spoustou dětí i dospělých z rodiny a z okolí. Nevšedním způsobem se tu mluví o vděku a o lásce. Třeba: *"... Když nám někdo příliš chybí, je vzpomínat na něj jako dívat se přímo do slunce. Ta jasná a živá přítomnost a všechny detaily nás spíš bolí, než že by nás to hřálo. Když se člověk dívá do slunce, oči začnou strašně rychle brečet..."* Pěkná knížka, moc hezky se čte a přímo si říká o kolování mezi dalšími lidmi.

Z vlastní zkušenosti můžu potvrdit, že rodiče devadesátkových dětí ve svém vlastním mládí ještě zažívali dobrodružné výpravy do nejrůznějších džunglí, ať šlo o les, nebo o rozestavěné sídliště. Mohli hrát kopanou i uprostřed silnice nebo lovit bobříka odvahy v noci na hřbitově. Často pozorovali skutečnou statečnost nebo naopak zbabělost v praxi ve škole nebo o tom slychali ve vyprávění dospělých. A i to všechno se skládalo podle toho, jaké kdo měl štěstí na dobrou rodinu a patru. Hezky je to vidět třeba v knížce **Jana Rysky** (1916-1983) „Anička z I. A“ a ve filmu „Anička jde do školy“ (1962). Důraz na kolektivní život a kázeň působí i v dětském světě někdy až strašidelně (třeba když malá Michaela Chrzanovská v hlavní roli zbytečně energicky a nespravedlivě sekýruje ostatní kvůli mytí rukou před vyučováním), jindy zase jako něco samozřejmého a užitečného (když se tatáž dívka chová přirozeně mile a její filmoví spolužáci také).

Dětství válečné generace máme spojeno s knihami a filmy **Zdeňka Svěráka** (nar. 1936), ale pěkně o něm vyprávěl například i **Dušan Vančura** (1937-2020) v rozhovoru s Markem Ebenem (viz [zde](#)). O něco dříve se narodil **Karel Poláček** (1892-1945) a s ním i knižní Péťa Bajza, **Marcel Pagnol** (1895-1974) a jeho kamarád Lili z románu "Jak voní tymián" nebo bělčický kluk **Jan Bartoš** (1893-1946), zatímco ve Švédsku žila přibližně ve stejné době **Moa Martinsonová** (1890-1964), nemanželská dcera

tovární dělnice. Její smutné vzpomínky v knize "Matka se vdává" jsou ale úplně jiné než "Bylo nás pět". A nepřipomínají ani idylické "Děti z Bullerbynu" ze švédského venkova od **Astrid Lindgrenové** (1907-2002).

Naproti tomu jiní dva vrstevníci, Francouz **Louis Pergaud** (1882-1915) a Němec **Ehm Welk** (1884-1966) líčí ve svých knihách "Knoflíková válka" a "Kummerovští pohané" svá školní léta dost podobně. Děti měly své povinnosti i značnou volnost, žily převážně venku a všeho si dobře všímaly. Pasivně polehávat a čekat, co pro ně kdo vymyslí, to by je ani nenapadlo.

Zážitky dětského věku věrně vystihli ve svých knihách i **Irena Dousková** (nar. 1964), **Radovan Dršata** (nar. 1962), **Arundhatí Royová** (nar. 1961), **Táňa Fischerová** (1947-2019), **Jan Vodňanský** (nar. 1941), **Ivanka Devátá** (nar. 1935), **František Hobizal** (1933-2001), **Erazim Kohák** (1933-2020), **Jiří Suchý** (nar. 1931), **Arnošt Lustig** (1926-2011), **Harper Leeová** (1926-2016), **Gerald Durrell** (1925-1995), **Alena Ladová** (1925-1992), **Bulat Okudžava** (1924-1997), **Jozef Kroner** (1924-1998), **Karel Effa** (1922-1993), **Dana Zátopková** (1922-2020) a její manžel **Emil** (1922-2000), **Květa Legátová** (1919-2012), **Jaromíra Kolářová** (1919-2006), **Miroslav Horníček** (1918-2003), **Roald Dahl** (1916-1990), **Fanek Jilík** (1914-1994), **Eva Deylová** (1910-1987), **William Saroyan** (1908-1981), **Betty MacDonaldová** (1908-1958), **Jaroslav Foglar** (1907-1999), **Jiří Voskovec** (1905-1981), **Jan Werich** (1905-1980), **Alan Marshall** (1902-1984), **Erich Kästner** (1899-1974), **Josef Věromír Pleva** (1899-1985), **C. S. Lewis** (1898-1963), **Agatha Christie** (1890-1976), **Charles Chaplin** (1889-1977), **Josef Lada** (1887-1957), **Vlasta Javořická** (1890-1979), **Helena Čapková** (1886-1961), **Jack London** (1876-1916), **Rudolf Deyl st.** (1876-1972), **Albert Schweitzer** (1875-1965), **Jindřich Šimon Baar** (1869-1925), **Rudolf Richard Hofmeister** (1868-1934), **Maxim Gorkij** (1868-1936), **Nikola Tesla** (1856-1943), **Josef Holeček** (1853-1929), **Karel Klostermann** (1848-1923), **Jan Karafiát** (1846-1929), **Mark Twain** (1835-1910), **Lev Nikolajevič Tolstoj** (1828-1910) a mnoho dalších osobností.

Kdo měl štěstí, ten našel spřízněnou duši v někom dospělém z rodiny nebo z okolí a měl se od koho učit - tak třeba v knize "Pepánek nezdará" od **Franty Župana** (1858-1929) to byl svérázný válečný vysloužilce, v "Gabře a Málince" od **Amálie Kutinové** (1898-1965), švagr Fanúšek, v povídkách **Oty Pavla** (1930-1973) převozník Karel Prošek, v knížce (a filmu) "Dědeček, Kyliján a já" od **Jana Rysky** jiný převozník, na jiné řece, ale zrovna tak milovaný a uznávaný... Ve vzpomínkách našeho krajana **Rudolfa Kořána** ze Slaníku vyprávěl dětem o přírodě a o vesmíru soused Franta Hajský a získal si jejich velké sympatie, i když byl v obci pokládán za pouhého povaleče a příživníka ([více viz zde](#)). A opravdu byl člověkem nespolehlivým, toulavým, bez schopnosti něčemu se věnovat trvale. To jen ve svých lepších chvílích se činil na své zahradě a kratičce se věnoval malým návštěvníkům. Těžko někoho soudit a těžko předpovídat, co kdo komu dobrého, třeba i mimoděk, ve svém životě předá. Žít mezi dětmi, to znamená přispívat k jejich vnímání světa a ovlivňovat jejich budoucnost - a měli bychom naši zodpovědnost v tom mít neustále na paměti!

-ah-